

MÜTAREKE DÖNEMİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞA-KONT SFORZA GÖRÜŞMESİ

Yrd. Doç. Dr. Mevlüt ÇELEBİ*

GİRİŞ

İtilâf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Mondros Mütarekesi, sadece savaşa son vermemiş, aynı zamanda bu devletlerin Türkler hakkındaki kararlarını uygulamaya geçirmelerine de fırsat hazırlamıştır. Bilindiği gibi İtilâf Devletleri, Mütarekeden sonra, barış antlaşması imzalanana kadar Osmanlı Devleti ile ilişkilerini "Yüksek Komiserler" aracılığıyla yürütmüşlerdir. İtalya bu göreve Kont Carlo Sforza'yı tâyin etmiştir¹. Tarihin garip bir cilvesi olarak, karşı kamplarda yer almalarına rağmen bu dönemde iyi ilişkiler kuracak olan Mustafa Kemal Paşa ve Sforza; İstanbul'a aynı gün, 13 Kasım 1918 günü gelmişlerdir. Sforza; İstanbul'da bulunduğu zaman zarfında üç yönlü bir politika izlemiştir. Birincisi, Osmanlı hükümetlerine yönelik resmî politika, ikincisi Müttefikleriyle ilişkiler, üçüncüsü de, nüfuzlu Türk aydınlarıyla şahsî dostluklar kurmak ve mütareke aleyhindeki oluşumlarla yakından ilgilenmektir. Sforza İstanbul'da; ülkesinin menfaatlerini korumak ve kendilerine yapılan vaadlere ulaşmak için çok yönlü ve çeşitli kesimleri kapsayan ilişkiler kurarken, Mustafa Kemal Paşa da gelecekte başlatacağı bağımsızlık savaşının hazırlıklarını yapmıştır. Aralarında; İngiltere, Fransa ve Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı izledikleri siyaseti tasvip etmemenin dışında ortak bir yön bulunmayan Mustafa Kemal Paşa ve Sforza, bu çerçevede iyi ilişkiler kurmuşlardır. İtalya da galip bir devlet olmasına rağmen, Osmanlı hükümetleri üzerindeki baskısı ve ağırlığı İngiltere ve Fransa ile kı-

* Celâl Bayar Üniv. Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹ Sforza'nın İstanbul Yüksek Komiserliği dönemi için bkz. Mevlüt Çelebi, "Millî Mücadele Tarihimizden Bir Portre Kont Sforza", C.B.Ü. Fen - Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1997, sayı: 1, ss. 44-53.

yaslanamayacak kadar azdı. Bunu bilen Sforza, İngiliz ve Fransızların propaganda için gazete çıkardıkları İstanbul'da,² burada yaşayan en kalabalık Batılı topluluğa sahip olan İtalya'nın³ temsilcisi olarak kurduğu dostluklarla ülkesinin etkinliğini artırmak istemiş ve bunda da kısmen başarılı olmuştur. Türk kamuoyunu kendi yanlarına çekmek için İstanbul'a geldikten hemen sonra çalışmaya başladığı anlaşılan Sforza, Dışişleri Bakanı Sidney Sonnino'ya 11 Aralık 1918'de gönderdiği bir telgrafta isim vermeden, "iki Türk subayını elde ettiğini" ileri sürmüştür⁴. Sforza; Osmanlı Hükümeti'nden memnun olmayan, değişik çevrelerden kişilerle dostça ilişkiler kurmuş ve Mütareke aleyhindeki oluşumlarla da yakından ilgilenmiştir. İstanbul'a gelen İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin temsilcileriyle yakından ilgilenen Sforza, İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserlerinin kabul etmediği Vilayât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti temsilcilerini kabul ederek görüşmüştür⁵. İtalya Yüksek Komiseri, bu dönemde Mevlevî Şeyhi İkinci Çelebi Abdülhalim Efendi ile de görüşmüştür⁶.

I. Görüşme

Bu görüşmeden önce Mustafa Kemal Paşa ile İtalyanlar arasında şöyle bir olay yaşanmıştı: Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'deki evi bir İtalyan birliği tarafından aranmak istenmiş ve Paşa'nın karşı çıkması üzerine İtalyan komutan komiserlikle konuşmasını tavsiye etmişti. Mustafa Kemal Paşa'nın komiserlikle yaptığı telefon konuşmasından sonra birlik, arama yapmadan evi terketmiş ve ertesi gün de İtalyan komutanlığının, "eve kimsenin tecavüz edemeyeceği" ibaresini taşıyan bir kartı getirilmişti⁷.

2 "L'Italia a Costantinopoli", *Politica*, -III-, (31 Ocak 1920), s. 379.

3 "L'Italia a Costantinopoli", *a.g.m.*, s. 381.

4 *I Documenti Diplomatici Italiani*, Ministero Degli Affari Esteri, sesta serie: 1918 - 1922, volume -I-, (4 Kasım 1918 - 7 Ocak 1919), Roma, 1955, s. 284, Belge 516.

5 "Halife Olmak İsteyen Meclis-i Mebusan Reisi", *Yeniğün*, 27 Mart 1919, s. 3.

6 Costantino Bongiovanni, *L'avvenire della nostra emigrazione in Anatolia*, Roma, 1920, s. 28.

7 Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, İstanbul 1955, s. 92-93, Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, c. I, (10. Bsk.), İstanbul 1985, s. 354-355.

Mustafa Kemal Paşa, Sforza ile görüşmesini isim vermeden, "Bir İtalyan şahsiyeti" olarak doğrulamıştır. Fakat bu "İtalyan şahsiyetinin" Sforza olduğu kesindir⁸. Görüşmeyi önce Mustafa Kemal Paşa'dan aktarıyoruz: "Bir gün A... Bey bir İtalyan şahsiyetinin Fethi Bey ve benimle görüşmek arzusunda bulunduğundan bahsetti. Teklifi kabul ettik, çaydayız.. Bahsedilen zât hemen söze başladı: 'Ben Türkiye'nin hakiki dostuyum. Hükümetin âcizliği yüzünden bu memleketin nasıl fena âkıbetlere sürüklendiğini de görüyorum. Sizin bunları düşünecek ve yeni bir hükümet kurabilecek teşkilat ve adamlarınız var mıdır?' İttihat ve Terakki Fırkası'ndan bahsettiğine ve bizi de fırkanın reisleri arasında saydığına şüphe yoktu. Ben ilk defa tanıdığım bu zâtle konuşur olmaktan çekindim.. Arkadaşım, belki de bizde tasavvur olunan ehemmiyeti yanlış çıkarmamak için, kuvvetli olduğumuzu ve kuvvetli arkadaşlarımız da bulunduğunu söyledi. 'O halde kendinizi göstermelisiniz' dedi. Biraz da imtihana benzeyen bu konuşmadan nasıl bir netice çıkaracağını düşünüyordum. O günkü hükümeti biraz daha tenkit ettikten sonra bize veda etti ve gitti. Herhalde İtalyanların başka bir maksatları olmalı idi... Arkadaşlarla bu maksadın ne olabileceğine hükmettik: Antalya ve havalisinden başka İzmir ve havalisine de hakim olmak! Buraları Yunanlılar'a bırakmamak! Bazı hadiseler bu kanaatime kuvvet verdi.. İtalyan şahsiyeti bizden, fakat Arnavut aslından bâzı kimselerle de temas ediyormuş. Onlara şöyle bir sır da emanet etmiş. 'İzmir ve havalisini Yunanlılar'a işgal ettireceklerdir. Türkiye şüphesiz bundan memnun olmaz. İtalya da aynı endişededir. Onun için İzmir ve havalisinde Yunan istilasına karşı silahlı teşkilat yapmalısınız. Eğer bunda muvaffak olamazsanız, hiç olmazsa dostunuz İtalya'yı tercih etmelisiniz.' Bu iş için İtalya'nın istenildiği kadar silah ve malzeme vereceğini de temin ediyormuş. Gene onlar böyle bir mukavemet teşkilatının başına geçebilecek bir kumandan bile bulmuşlar: Ben! Bunu yapar mı?' diye sormuş, 'emin olunuz' cevabını vermişler. Hattâ, o zât ile mülakat gününün

⁸ Carlo Sforza, *Makers of Modern Europe*, Indianapolis, The Bobbs - Merrill Com. 1930, s. 365, Gotthard Jäeskhe, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, (2. bs.), çev: Cemal Köprülü, Ankara, TTK Yay., 1986, s. 100-101, Lord Kinross, *Atatürk Bir Milleti Yeniden Doğuşu*, (9. bsk.), çev: Necdet Sander, İstanbul, Sander Yay. 1984, s. 232, Cemal Kutay, *Ege'nin Türk Kalma Savaşı*, İstanbul 1980, s. 293-95.

tesbit olduğunu da haber verdiler. Mülakat saatinde İtalyan şahsiyetinin evinde bulunuyordum. Çok terbiyeli ve nâzikti. Evimi basan İtalyan müfrezesini geri çağırmak için mümessilin nasıl yardım ettiğini anlattım. 'Ekselans' dedi, 'herhangi bir tehlike karşısında sefarethanenin emrinize hazır olduğunu ben de söyleyebilirim.' Yıldırımla vurulmuşa döndüm, tesürümü saklamak için nefesimi güç tuttum. İtalyan tebaası mı oluyordum? Dedim ki: 'Beni buraya mühim bir şeyden bahsetmek için siz dâvet etmişsiniz. Bu mühim şeyi dinlemek istiyorum.' Bir an durdu, 'ha!' dedi, 'bu mülakatı sizin de tanıdığınızı arkadaşlarınız istediler. Öyle pek mühim bir mesele bahis mevzuu değildi.' 'O halde fazla rahatsız etmeyeyim' dedim ve kalktım..."⁹

Sforza bu görüşme hakkında 17 Aralık 1918'de Dışişleri Bakanı Sonnino'ya aşağıdaki telgrafı göndermiştir: "İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden bir heyet –aralarında Fethi Bey, Çanakkale Kahramanı İsmail Kemal Paşa ve diğerleri vardı– beni görmek için buraya geldiler.. Gelecekte eski gücüne ulaşarak tekrar iktidara gelmesinin dışında, İttihat ve Terakki'nin şimdi gene, kuvvetli ya da daha az organize olmuş bir örgüt olarak Türkiye'de bulunmasının en önemli amaç olduğuna inandım. Bu düşüncemi onlar da kabul ettiler, ancak bunun nasıl olacağını bilmiyorlar. Benden, içinde bulunulan durumla ilgili olarak tavsiye talep ettiklerinde onlara; 'İttihat ve Terakki'nin zalimce hatalar ve çılgın katliamlar yaptığını hatırlamalarını' söyledim. Gerçeği biliyorlar. Irklar geniş özerklikler verecekler; eski formülleri bir yana bırakarak modern yöntemlerle Türkiye Birleşik Devletleri'ni meydana getirmek ve belki de kendilerini böylece kurtarmak istiyorlar. Avrupa Devletlerinin kontrolünden de kurtulmak istiyorlarsa, özellikle İtalya ve diğer Batılı Devletlerden her alanda müşavir talep etmekte mümkün olduğunca acele etmelerinin kendi menfaatlerine olduğunu da ilave ettim. Bana teşekkür ettiler ve eğer tekrar iktidara gelirlirse, İtalya'nın desteğini temin etmek istediklerini söylediler"¹⁰.

⁹ Atay, a.g.e., s. 100-102.

¹⁰ I Documenti Diplomatici Italiani, a.g.e., s. 317-318, Belge 582.

Görüldüğü gibi Sforza, görüştüğü İttihatçılar hakkında gönderdiği telgrafta Mustafa Kemal Paşa'dan "Çanakkale Kahramanı İsmail Kemal Paşa olarak söz etmiştir.. Ancak bu kişinin Mustafa Kemal Paşa olduğuna şüphe yoktur¹¹. Sforza da, hâtıralarında şunları yazmıştır: "Bilahare Ankara'da idareyi ellerine alan bâzı zevat ile –hakikati saklamıyorum– görüştüm ve Çanakkale müdafaasının kahramanı olarak Türkiye'de mâruf olan Mustafa Kemal Paşa dahi bu görüştüğüm meyanda idi."¹² Sözüünü ettiğimiz görüşmeden, gerçekçi olmayan İtalyan politikası ile akılcı Kemalist politika karşı karşıya geldiği için pratik bir sonuç elde edilememiştir¹³.

Sforza'nın yazdıklarından, Mustafa Kemal Paşa ile birden fazla görüştüğü anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa ile, ilk olarak, 31 Mart Vakası'nda Hareket Ordusu ile İstanbul'a gelişinde karşılaştığını¹⁴ ileri süren Sforza, Mütareke dönemindeki ilişkileri hakkında da şunları yazmıştır: "... 1919 başlarında İstanbul'daki İngiliz ajanları Mustafa Kemal'i, Malta'ya veya başka bir yere hapsedmeyi planlıyorlardı¹⁵. O bundan haberdar oldu ve desteğime güvenip güvenemeyeceğini sordu.. Ben de ona cevaben, 'İtalyan elçiliğinde bir dairenin hizmetinde olduğumu' bildirdim. Bu da öğrenildi ve İngiliz istihbarat servisinin diplomatik karışıklıklara sebep olacak adımlar atmasını önlemeye yetti."¹⁶ Bunun dışında, Ankara Hükümeti ile İtilâf Devletleri arasındaki ilişkiden söz eden Sforza, şunları yazarak Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşmeye gönderme yapmıştır: "... Tek başına İtalyanlara karşı kötü davranılmıyordu. Baştan beri muhafaza et-

11 Fabio L. Grassi, *L'Italia e la questione turca (1919-1923)*, Opinione pubblica e politica estera, Torino, Silvio Zamarani Ed. 1996, s. 33, Giancarlo Giordano, *Carlo Sforza: La diplomazia 1896 - 1921*, Milano, Franco Angeli, 1987, s. 91.

12 Kont İsförça, "Türkiye ile Harbi Nasıl Gaib Etdik", *Aym Tarihi*, No: 45, (Kânun-ı evvel 1927), s. 2888.

13 Grassi, *a.g.e.*, s. 33.

14 Sforza, *Makers of Modern Europe*, s. 354. Sforza'nın burada olayları karıştırdığı görülmektedir. Ona göre Mustafa Kemal Paşa, "1908'de Abdülhamid'i meşrutiyeti ilan etmeye zorlamak için Selanik'ten İstanbul'a gelen Mahmut Şevket Paşa'nın kurmay başkanı idi." Bilindiği gibi, Mahmut Şevket Paşa komutasındaki ordu Selanik'ten İstanbul'a, 13 Nisan 1909'da meydana gelen 31 Mart Olayı'ndan sonra gelmiştir.

15 Sforza, *Makers of Modern Europe*, s. 368.

16 Sforza, *Makers of Modern Europe*, s. 365, Luca Pietromarchi, *Turchia vecchia e nuova*, Milano, Valentino Bompiani, 1965, s. 108-109, Jäeschke, *a.g.e.*, s. 101.

tiğim barışçı tavrın etkisiyleydi. Bu barışçı tavrımı Türkiye'deki görevimin ilk haftalarında Mustafa Kemal bizzat doğrudan onaylamıştı.¹⁷ Tarafların anlattıkları ve yaklaşımları farklı da olsa, sonra Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanı, Sforza'nın da dışişleri bakanı olduğu dönemde iyi ilişkiler kurulmasının temelleri, bu görüşme ile İstanbul'da atılmış oldu.

II. Değerlendirme

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtalya ve onun Türkiye'deki temsilcisi Kont Sforza'nın, diğer İtilâf Devletleri'nden farklı bir politikayı benimseyerek Türklerin hakkını savunması, Türk kamuoyunda İtalya lehine bir sempati doğurmuştur. Sforza bu sempatiyi, Türkiye'de ve uluslararası platformlarda yaşanan menfaat çatışmasında İtalya'nın lehinde kullanmak istemiştir. Bu çerçevede İtalya, Müttefiklerinin Osmanlı Hükümetleri üzerinde baskı kurarak amaçlarına ulaşma politikasından farklı olarak, kamuoyu desteğini arkasına almaya çalışmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve diğer Türk aydınları da, İtalya'nın diğer ülkelere oranla ılımlı olan yaklaşımlarını bildiklerinden, bundan istifade etmek istemişlerdir. Bu nedenle de, Türk aydınları İtalya'yı ehven-i şer olarak görmüşlerdir.

Yeri gelmişken, Sforza ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki ilişkiden söz eden bir Yunan kaynağına da değinmek istiyoruz. Sforza'nın İstanbul'daki Yüksek Komiserliği dönemini yanlış olarak 1918-1920 olarak belirten¹⁸ Yunanlı yazar Pallis'in, Mustafa Kemal Paşa - Sforza ilişkileri hakkındaki şu satırları dikkat çekicidir: "İstanbul'daki İtilâf Yüksek Komiserlerinden yalnız Kont Sforza diğerlerinden farklı bir politika tâkip ediyor, barış şartlarına karşı ortaya çıkmış Türk Milliyetçi Mukavemet hareketine güveniyordu. İleri gazetesinin sahipleri olan Celâl ve Sedat Nuri adındaki iki gazeteci kardeş kanalıyla, o günlerde işi gücü olmadan İstanbul'da dolaşan ve İtilâf isteklerine karşı çıkılması fikrini yaymaya ça-

¹⁷ Sforza, *Makers of Modern Europe*, s. 365.

¹⁸ Alexander Anastasius Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası*, (1915-1922), (2. Bsk.), Çev: Orhan Azizoğlu, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 1997, s. 85. Carlo Sforza, İstanbul'da Yüksek Komiser olarak Kasım 1918 - Haziran 1919 tarihleri arasında görev yapmıştır. Haziran 1919'da Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı'na atanmıştır.

İşan Mustafa Kemal ile temas kurdu. Hatta daha ileri gidip, Mustafa Kemal'i korumaya başladı... Ayrıca Kont Sforza'nın, Mustafa Kemal'in Anadolu'da bir isyan başlatma planlarını ta başından bilmekle kalmayıp, kendisini desteklediğine, İtalyan yardım ve sempatisini taahhüt ettiğine dair yeteri kadar delil de vardır.. Mustafa Kemal'in 3. Ordu Müfettişi olarak tayin edilip 1919 Mayıs'ında Erzurum'a yollanması hareketinde de şüphesiz parmağı vardı...¹⁹"

Yunan yazar Pallis'in iddialarını kısaca değerlendirmek istiyoruz. Bilindiği gibi Celal Nuri'nin kardeşinin ismi Sedat Nuri değil, Suphi Nuri'dir. Alıntının ilk bölümünde dile getirilen, Sforza'nın diğer Yüksek Komiserlerden farklı bir politika takip ettiği doğrudur. Ne var ki, Türk kaynaklarında, Mustafa Kemal Paşa'nın anlattıklarında ve başta Sforza'nın eserleri olmak üzere diğer İtalyan kaynaklarında, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gönderilmesinde Sforza'nın yardımcı olduğuna dair bir bilgiye rastlamadık. "Mustafa Kemal Paşa'nın popülaritesinden korkan padişah, onu Anadolu'ya göndererek kurtulmak istedi"²⁰ diyen Sforza, Anadolu'ya gönderilmesi hakkında şunları yazmıştır: "Bab-ı âli, yetki vererek Mustafa Kemal'i İstanbul'dan Anadolu'ya gönderme ihtiyatsızlığında bulunduğu için suçluymuştu. Saray ve hükümet, onun, Çanakkale'de İngilizlere karşı gösterdiği kahramanlığından korkuyorlardı. Fakat, uzaktaki Kemal, İstanbul'da olacağından daha tehlikeli olduğunu gösterdi."²¹

Belirtmek isteriz ki; İtalya'nın ve özellikle Sforza'nın, Türkiye'de, Mütareke aleyhindeki oluşumlara destek verdikleri doğrudur. Bu bağlamda, Sforza'nın doğrudan bir desteğini şu anki bilgilerle ortaya koymak mümkün değildir. Bununla birlikte, Sforza; "Mustafa Kemal, daha 1919'un ilk aylarında tek kurtuluş yolunun bağımsız bir Türkiye olduğunu hissetmişti"²² diye yazarak, Mustafa Kemal Paşa'nın gelecekte neler yapacağını görmüştür.

19 Pallis, a.g.e., s. 86.

20 Carlo Sforza, *Costruttori e distruttori*, Roma 1945, s. 361.

21 Sforza, *Makers of Modern Europe*, s. 360. Sforza, *Costruttori e distruttori*, s. 361.

22 Sforza, *Costruttori e distruttori*, s. 373.

Sonuç

Mustafa Kemal Paşa'nın kumandanlığını yaptığı Yıldırım Ordularının lağvedilmesinden sonra 13 Kasım 1918'de geldiği İstanbul'daki faaliyetleri tam olarak bilinmemektedir. Özellikle yabancı devlet temsilcileriyle ilişkileri de gün ışığına çıkarılmamıştır. Bilinenler; Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmeden önce, daha İstanbul'dayken, İtalya'yı diğer İtilâf Devletleri'nden ayrı bir kategoride değerlendirdiğidir. Gelecekte liderliğini yapacağı Milli Mücadele hareketinde İtalya'nın zaaflarından faydalanma siyasetini bu dönemde, Sforza ile iyi ilişkileri kurmak suretiyle uygulamaya başlamıştır. Her ne kadar İstanbul'daki görüşmelerden pratik bir sonuç alınamamışsa da, Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Carlo Sforza'nın da İtalya Dışişleri Bakanı olduğu dönemde kurulan iyi ilişkilerin temeli İstanbul'da atılmıştır. Meclis açıldıktan sonra ilk temsilciliğin Roma'da açılmış olması rastlantı değildir. Nitekim, Mustafa Kemal Paşa, Roma'ya temsilci olarak atanan Câmî Bey ile Sforza'ya gönderdiği mektupta yazdıkları da, İstanbul'da iyi ilişkiler kurmuş olduklarını göstermektedir²³.

23 Mustafa Kemal Paşa, Sforza'ya şu mektubu göndermiştir: "Azizim Kont; Câmî Bey'in, TBMM'nin İtalya temsilcisi olarak gönderilmesi, İstanbul'da bulunduğumuz sıradaki eski iyi ilişkilerimizi hatırlamam için hoş bir fırsat oldu. Gerek Dışişleri Bakanlığı müsteşarlığınız sırasında gerek şimdiki bakanlığınız sırasında dünya meselesinin çözümünde yurdumuzun dâvasını pek asil duygularla savunmuş olmanızdan dolayı çok duygulandığıma sizi temin etmek isterim. Güzel ülkenizde gelişen halkların hakkı prensipleriyle sıkı sıkıya bağlı olan İtalya ve Kont Sforza hâtırası Türk halkının ruhunda canlı kalacaktır. Milletlerimiz arasında zaten var olan derin sempati bağlarını Câmî Bey'in güçlendirmeye çalışacağına derinden inanarak Câmî Bey'in size sözlü olarak da ileteceği büyük hayranlık ve derin minnettarlık duygularımı hararetle ifade ederim." Bilal N. Şimşir, *Atatürk ile Yazışmalar*, - I-, (1920 - 1923), Ankara 1981, s. 84.

ÖZET

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtalya'nın İstanbul Mondros Mütarekesi'nden sonra İtalya'nın İstanbul Yüksek Komiserliği'ne Kont Carlo Sforza tâyin edilmiştir. Sforza; İstanbul'da görev yaptığı Kasım 1918 - Haziran 1919 tarihleri arasında, pek çok sivil ve asker Türk aydınıyla görüşmüştür. Bu çerçevede birkaç kez, İtalyan kamuoyunun "Çanakkale Kahramanı" olarak tanıdığı Mustafa Kemal Paşa ile de görüşmüştür. Bu görüşmelerde, tarafların yaklaşımlarındaki uyuşmazlık nedeniyle somut bir sonuç alınamamıştır. Bununla birlikte; Millî Mücadele dönemindeki Türk - İtalyan dostluğunun temelleri İstanbul'daki Mustafa Kemal Paşa - Sforza görüşmeleriyle atılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Türkiye, Sforza.

SUMMARY

After the armistice of Moudros, the Italian Earl Sforza who was appointed as High Commissioner of Istanbul, negotiated with a lot of Turkish intellectuals in this frame, he also talked a few times to M. Kemal Pasha who was known as "the Hero of Dardanelles" in Italian public opinion. Since the approaches and intentions of the two sides were different, there was no concrete solution in the end of these negotiations. However, the ground of the Turkish - Italian friendship during the Turkish National Struggle for Independence was formed with these negotiations in Istanbul.

Key Words: Atatürk, Turkey, Sforza.